

valka Inštituta za slovensko izseljenstvo pri ZRC SAZU prijavila in zagovarjala na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Omenjeno magistrsko delo je zdaj dostopno javnosti v nekoliko predelani in dopolnjeni obliki s poljudnejšim naslovom *Med srečo in svobodo* in v nakladi 500 izvodov.

V prvem delu knjige je predstavljen pogled dveh stoletij doseljevanja Evropejcev v Avstralijo in avstralske imigracijske politike, za katero je v zadnji fazi značilen multikulturalizem. V drugem delu pa sledi 13 izseljenskih avtobiografij, ki jih je avtorica transkribirala s svojih magnetofonskih trakov tako, da je ohranila bistvene značilnosti njihove govornice. Knjiga je opremljena z vsem potrebnim znanstvenim aparatom, z angleškim povzetkom in dragocenimi slikovnimi prilogami, ki bi jim v nekaterih primerih lahko očitali le preveč miniaturesn format. Raziskovalcem, ki se ukvarjajo s podobnimi temami, bo posebej zanimiva obsežna bibliografija, ki vključuje celo vrsto pri nas malo znanih in težko dosegljivih del. V opombah k prvemu delu knjige najdemo tudi navedbe posameznih arhivskih virov.

Zgodovinski in etnološko-demografski okvir slovenskega izseljevanja v Avstralijo, načrtan na prvih sedemdesetih straneh knjige (str. 15-85), je napisan zgoščeno in pregledno. Dopolnjujejo in poživljajo ga odlomki izseljenskih ustnih pričevanj. Do manjše tiskarske napake je prišlo na strani 17, kjer bi moralo biti v 7. vrstici namesto letnice 1778 zapisano 1788. Vendar so za nas bolj bistveni drugi podatki: v Avstraliji danes živi 20.000, po nekaterih drugih cenitvah pa celo blizu 30.000 Slovencev, ki so se zvečina doselili med leti 1947 in 1975. Medtem ko so prvi večji val izseljencev sestavljali politični imigranti, se jim je zlasti v petdesetih letih pridružila še močna skupina ekonomskih. O njihovih odisejadah je bilo pri nas doslej le malo znanega. V Avstraliji pa je mogoče najti tudi potomce starejših generacij izseljencev - npr. Primorcev, ki so se v dvajsetih in tridesetih letih tja umikali pred italijanskim fašizmom ter prvih poslovnežev in pustolovcev slovenskega rodu, ki jih skopi podatki, kolikor so nam na voljo, omenjajo že okoli leta 1900. Precejšnji problemi so z identifikacijo teh Slovencev, saj so bili pogosto vpisani v statistike kot Avstrijci, Italijani ali Jugoslovani. Slovenska izseljenska populacija živi večinoma v mestih Sydney, Melbourne, Canberra, Wollongong in z orisom njenega načina življenja se ukvarja tudi pričujoča knjiga. Bistveno drugačen življenjski stil je seveda značilen za tiste Slovence, ki so razpršeni zunaj urbanih naselij kot farmarji ali iskalci opalov.

Avstralski Slovenci so, po avtoričinih besedah, »živi most med izvorno in imigrantsko družbo« (str. 78). ta povezovalni značaj slovenske skupnosti v Avstraliji pa ne more povsem izničiti globoke razcepljenosti med obema bregovoma: med staro in novo domovino. Avstralski Slovenec se torej profilira prav v tej svoji dvojnosti. Njegova optika povečuje in izostruje vse tiste subtilne, zunanjemu opazovalcu težko opazne meje med tistim, kar je »slovensko« in tistim, kar je »tuje«. In prav zato je pogled avstralskega Slovenca tudi tako zanimiv za etnologijo, zlasti za tisto sodobno smer stroke, ki jo vsaj v enaki meri kot objektivni zgodovinski podatki zanimajo tudi problemi dojemanja in osmišljanja stvarnosti pri ljudeh kot družbenih bitjih in nosilcih kulture. V zvezi s tem bi npr. kazalo načeti vprašanje značaja in pomena avtobiografskih pričevanj, ki je v slovenski etnološki teoriji začuda slabo prisotno. Še več: osebna pričevanja vseh vrst, bodisi ustna ali pisna, bi kazalo raziskovati tudi interdisciplinarno, z metodami antropološke, semiološke in psihološke analize, saj nekoliko poenostavljeno rečeno, danes ne potrebujemo le »kritike virov« v historiografskem smislu, ampak tudi »kritiko besedil« kot komunikacijskih in interpretacijskih modelov v širšem kulturološkem kontekstu.

Tega se avtorica sama zaveda, zato je nadaljevanje raziskave zasnovala kot prikaz izseljenskega vsakdana, katerega središčni problem je prilagodljivost posameznika, obstojnost njegovih privzgojenih vzorcev obnašanja in mišljenja in odprtost njegovih stikov s tujekulturnim okoljem. Gre za vprašanje t.i. »dvojne identitete«, prikazane na nekaterih ključnih segmentih kulture. Zato je knjigo *Med srečo in svobodo* treba videti kot prvo fazo tako zamišljene dvostopenjske raziskave.

Zmago Šmitek

Pavle Zablatnik, *Volksbrauchtum der Kärntner Slowenen*. Bearbeitet von Alois Angerer. Klagenfurt/Celovec, Verlag HermaGoras/Mohorjeva, 1992, 140 strani.

Knjigo smo že dolgo čakali. Odlični poznavalec in neutrudni raziskovalec ljudske kulture koroških Slovencev, ki mu dolgujemo dve temeljni deli (*Od zibelke do groba* 1982 in *Čar letnih časov* 1984), je zdaj objavil knjigo svojim nemškim rojakom v njihovem jeziku. Zvedeli naj bi

nekaj več o Slovencih, predvsem pa naj bi dobili objektivno, znanstveno podprto podobo o njihovi ljudski kulturi, drugačno, kot jim jo je svojčas pokazal Georg Graber. Avtor je zbral le značilnejša poglavja iz življenja koroških Slovencev in upošteval tako letni kakor tudi življenjski cikel šeg. Pospremi jih s kratkim, a temeljitim narodoslovnim okvirom, s čimer pokaže vpletenost ljudske kulture koroških Slovencev v indoevropsko skupnost, ne pozablja pa organskih vezi z rojaki na sončni strani Karavank. Začenja s časom novega leta, ki mu na čelo postavlja Miklavževno, nato božič, tepežkanje, nadaljuje pa z novoletnim in trikraljevskim koledovanjem in s Sredozimko (Pehtra babo in Torko). Sledi prva stopnica človeškega življenja, rojstvo. Uvaja ga poglavje o škopnjaku, razplete pa opis čarov in vrah ob porodu. Nadaljevanje je posvečeno pomladanskim šegam - najprej spuščanju cerkvic na svečnico v Železni Kapli, nato pa predstavitvi koroškega pustovanja in tako značilnega jurjevanja. O veliki noči govori naslednji razdelek. Avtor opiše pasijonske igre (kapelsko in Drabosnjakovo), bogate velikonočne šege in »binkoštnega kralja«, sklene pa z opisom štehanja. Nato sledi pogled v življenjski cikel. Obširni razdelek opisuje koroške ženitovanjske šege od vabljenja do prihoda neveste na novi dom. Pri poletnih šegah so predstavljene šege ob kresu, med jesenskimi pa žegnanjske šege, šege ob spravi letine, ob žetvi lanu in teritvi, posebej še nastop »šimeljna« med večerno pojedino teric. O zadnji stopnici življenjskega cikla, smrti, govori predzadnji razdelek - o smrti v hiši do pogrebnih šeg. Delo sklene poglavje o antičnem miselnem svetu in njegovih usedlinah v ljudskem verovanju koroških Slovencev. Sicer se pa avtor ne ustavlja pri podobnostih z nemškimi sosedi, pač pa odkriva slovanske korenine mnogih šeg in verovanj. Nekoliko iz okvira tega sklepnega poglavja W. Bauma o sv. Lihardi. Dobrodošla je sklepna beseda, ki se končuje s pesniškimi besedami Friedr. Perkoniga o povezavi izročila koroških Slovencev z davnino. Seznam literature in virov ter kratka predstavitev avtorjevega življenja in dela končujeta knjigo, ki ji je Mohorjeva oskrbela prikupno opremo, Tatjana Angerer pa prijetne vinjete. Dobro izbrane slike dopolnjujejo besedilo. Upamo, da bo knjiga dosegla svoj namen: biti še eden izmed mostov med obema narodnima skupnostima na Koroškem in pospeševati med ljudmi dobre volje medsebojno razumevanje in spoštovanje. Oboje je pogoj za mirno sožitje dveh narodnosti, ki ju je zgodovina postavila v isti prostor. Poleg strokovne narodopisne tehtnosti je delo Pavleta Zablattnika tudi v tem neprecenljiv prispevek.

Niko Kuret

Maja Godina, *Iz mariborskih predmestij*. O življenju in kulturi mariborskih delavcev v letih 1919 do 1941. Maribor, Založba Obzorja, 1992, 209 strani.

Delo Maje Godine obsega dopolnjeno besedilo magistrske naloge avtorice in govori, kot pove že podnaslov, o življenju in kulturi mariborskih industrijskih delavcev v času med obema vojnama. Knjiga obsega poglavja o razvoju mariborske industrije v obdobju od leta 1919 do 1941 (15-26), o izvoru, socialni in nacionalni sestavi mariborskega delavstva (27-35), o razvoju delavskih naselij in stanovanjski kulturi v njih (36-66), prehrani in oblačilni kulturi (67-97), o družini, družinskem proračunu in družinskih šegah in navadah (98-116), zdravstvu (127-132) in nazadnje o prostem času, društvenem in političnem delovanju in organiziranosti mariborskega delavstva, njihovem odnosu do šolstva, cerkve, vere itd. (133-165).

Sledi pregled najpomembnejših raziskav življenja in kulture delavcev v etnoloških strokah nekaterih evropskih držav; na Češkem in Slovaškem, Poljskem, Švedskem, v Avstriji in nekdanji Zahodni Nemčiji. Iz uvodnega razdelka (11-14) o predmetu obravnave, virov in literature pa je razvidna tudi dokaj skromna tovrstna slovenska bera, saj avtorica lahko, poleg nekaj študentskih nalog, na prste prešteje etnološka dela, ki se ukvarjajo izrecno z načinom življenja industrijskih delavcev, ali nekaterih drugih profesionalnih skupin, ki bi sodile v krog urbane etnologije.

Naslovi poglavij, ki jih je avtorica očitno povzela iz izjav svojih informatorjev, kot so »Lastna hišica, srečna družinica ...«, »Kruha nikoli nismo stradali ...«, ali »Ljubav je vedno enaka ...« na posrečen in nekonvencionalen način uvajajo obravnave posameznih kulturnih sestavin mariborskega delavstva; stavbarstva in stanovanjske kulture, prehrane in družinskih šeg in navad itd. Hkrati nakazujejo *poljudnejši* način obravnave zbranega etnološkega gradiva, ki živahnost in živopisnost izbranih naslovov nadaljujejo s številnimi navedbami izjav informatorjev. Podpirajo jo tudi fotografije (skoraj 60 jih je), ki so zelo skrbno (i)zbrane in vsekakor predstavljajo posebno mikaven del knjige in bi bile nekatere vredne posebne obravnave in